

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění/ Volné umění

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MAGICKÝ VEČER S JUST KAREN: DRAG JAKO SPIRITUÁLNÍ PRAXE
A MAGICAL EVENING WITH JUST KAREN: DRAG AS A SPIRITUAL PRACTICE

Vypracoval: *Karel Vladyka*

Vedoucí diplomové práce: *Mgr. et Mgr. Darina Alster, Ph.D.,*

Ph.D.MgA. Kateřina Olivová, Ph.D.

Oponent*ka diplomové práce: *Mgr. Ezra Šimek*

Akademický rok 2025/2026

Kouzla pro děti i pro dospělé

Drag show je, podobně jako dětské kouzelnické vystoupení nebo inscenace Shakespearova dramatu, fikční hrou, na kterou společně přistupujeme, protože je to pro obě strany něčím přínosné. Jedním z největších takových přínosů dragu je bezesporu subverze genderových norem, které od narození každého člověka uzavírají do předem určených společenských škatulek. Ty předepisují, jak se máme oblékat, jaká práce nám přísluší, ale i jak bychom měli mluvit či chodit; jednoduše řečeno celé naše životy. Judith Butler v knize *Undoing Gender* píše, že „možnost není luxus; je stejně důležitá jako chléb.“¹ Drag tyto možnosti poskytuje ve světě, ve kterém nám jsou zdánlivě upírány už před narozením.

V rámci raných příprav na svůj diplomový projekt jsem doma u rodičů hledal jednu specifickou knihu – *Kouzla pro děti* od Fay Presto. Tuhle obrázkovou knihu s magickými triky mám asi od šesti let, a na prahu třicítky jsem ji znovu integroval do své umělecké praxe. Už bezmála deset let ji z velké části tvoří drag, tedy práce s make-upem, kostýmy a performance za účelem hravého zkoumání a satirizace (nejen) genderu. V jistou chvíli mi došlo, že drag show nemá ke kouzelnické show daleko. Transformace „z muže na ženu“ je sama o sobě kouzelným trikem a pro samotné drag performance jsou typické různé triky a „reveals“, které mají podobně jako karetní trik za cíl vzbudit pocit nevěřícného úžasu, pobavit a inspirovat diváctvo.

Možnosti, které drag přináší, jsem se skrze své klauzurní projekty snažil zkoumat různými způsoby během celého studia. V krátkém filmu *Zlatý holky*² (2022) jsem si na drag transformaci a rozhovor pozval svou maminku s babičkou. Drag pro nás byl tedy médiem zkoumání společné rodinné historie, ale i odlišných generačních názorů na témata jako feminismus či klimatická změna. V krátkém filmu *Mladá umělkyně na počátku slibné kariéry*³ (2023) jsem zase skrze satirickou „mockumentární“ formu zkoumal otázky spojené s prekarizací umělecké práce i pocitem vyhoření.

Pro svůj finální projekt jsem si tedy chtěl vybrat téma, které bude obsáhlé, ale zároveň velmi specifické, politické i osobní. A právě téma kouzel, které mě provádí už od dětství, mi dalo možnost prozkoumat otázky spojené s vlastní uměleckou praxí, ale i vztah ke spiritualitě, který celospolečensky vnímám jako vyprázdněný i hladový zároveň. Jakou odpověď na pocit existenciální úzkosti a spirituální prázdnoty přináší právě drag?

Mé alter ego Just Karen právě to zkoumá ve své kouzelnické one-woman show *A Magical Evening with Just Karen*. Inscenace vznikla v pražském divadle Venuše ve Švehlovce, kde měla premiéru 9.

¹ BUTLER, Judith. *Undoing Gender*. New York: Routledge, 2004.

² VLADYKA, Karel. *Zlatý holky*. Krátký film, 2022. Online. Dostupné z: https://youtu.be/3Ovuvmie52k?si=3_DTZomodauG4F_d. [Citováno 1.5. 2026].

³ VLADYKA, Karel. *Mladá umělkyně na počátku slibné kariéry*. Krátký film, 2023. Dostupné z: <https://vimeo.com/666375871>. [Citováno 1.5. 2026].

dubna 2026. ve spolupráci s platformou PiNKBUS. Její součástí bylo stand-upové vyprávění, kouzelnické triky, hudební vystoupení, vedená meditace, i „vykuřování“ publika kadidlem. Karen je záměrně prezentována jako samozvaná spirituální guru, která si hraje s důvěrou publika, ale ve skutečnosti jen sama touží po trošce lásky a kouzel.

Čarodějnice to nikdy neměly jednoduché

V inscenaci během jednoho z vážnějších momentů vzpomínám na upálení revolucionářky Johanky z Arku, ke kterému došlo 30. května 1431. Oficiálně byla obviněna z kacířství, čarodějnictví i nošení mužských šatů.⁴ Kdo ví, zda by se dnes neidentifikovala jako nebinární člověk nebo muž? Faktem však zůstává, že její genderová exprese byla jednou z vděčných záminek k odstranění politicky nevděčné osoby z veřejného prostoru.

V květnu roku 1933, téměř o 500 let od upálení Johanky z Arku, němečtí nacisté pálí životní práci Magnuse Hirschfelda, která obsahovala jedny z prvních komplexních vědeckých poznatků o queer životech napříč kulturami. Úspěšná americká drag umělkyně Sasha Velour v knize *The Big Reveal* popisuje, jak za svého života Hirschfeld alias „Tetička Magnesia“, jak mu říkali jeho mladí queer současníci, navštěvoval například černošské queer *balls* v Chicagu, a jak díky svému mezinárodnímu výzkumu empiricky podložil tezi, že queerness je napříč kulturami přirozená.⁵

V roce 2025, krátce po druhém nástupu amerického prezidenta Donalda Trumpa, dochází k odstranění LGBTQ+ Pride vlajky ze stonewallského monumentu v New Yorku, který se od konce šedesátých let a stonewallských nepokojů v roce 1969 stal symbolem světového Gay Rights Movement. Stejná vláda odstraňuje také zmínky o trans lidech ze všech oficiálních vládních internetových sítí, čímž stupňuje snahu o jejich de facto vymazání z veřejného života. Je jaro roku 2026, a podobné snahy se stupňují i u nás, když ministr kultury Oto Klempiř otevřeně prohlašuje, že umělecká díla s queer tematikou by neměla být financovány ze státních grantů.⁶

Novověká linie, která vede od vyhlazování genderově pestrých domorodých kultur křesťanskými kolonizátory, přes upalování desetitisíců čarodějnic v Evropě i koloniální Americe mezi patnáctým a osmnáctým stoletím⁷, pálení queer knihoven německými nacisty, až po dnešní snahy o vymazání queer lidí z veřejného života, mají společné jedno – násilné potlačování queerness, která nabourává heteronormativní status quo. Tato historie nebezpečí a pronásledování, která je pro spoustu queer lidí stále současností, může být paralyzující. Studium queer historie ale může

⁴ MOINOT, Pierre. *Jana z Arku: Moc a nevinost*. Překlad: MATĚJŮ, Jitka. Praha: Mladá fronta, 1996.

⁵ VELOUR, Sasha. *The Big Reveal: An Illustrated Manifesto of Drag*. New York: HarperCollins, 2023.

⁶ HRNČÍŘ, Martin. *Snímek o queer komunitě dostal milion korun. „Proč filmový fond financuje aktivismus?“ ptá se Klempiř*. Online. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/film/snimek-o-queer-komunita-dostal-milion-korun-proc-filmovy-fond-financuje_2604012114_hrc. [Citováno 1.5. 2026]

⁷ FEDERICI, Silvia. *Caliban and the Witch*. New York: Autonomedia, 2004.

přinést i pocity vzdoru a hrdosti, které pro mě reprezentuje právě drag. Neznám drag queen, která by se někdy nesetkala s nenávisťnými pohledy či obtěžováním na veřejnosti cestou na show, aby dvě hodiny na to vystupovala před nadšeným publikem.

Načrtnuté paralely mezi čarodějnicemi, queer lidmi a drag queens mají samozřejmě svůj limit, ale jako východiska pro můj projekt mi pomohly nastavit jeho základní rámec. Zajímaly mě především průniky uměleckých a okultních praxí, a díky jejich studiu jsem tu svou sám obohatil a prohloubil způsobem, který byl pro magickou drag show relevantní. Během příprav, psaní, výroby rekvizit i nacvičování inscenace pro mě bylo zásadní vždy energeticky vyčistit prostory kadidlem, rozložit krystaly a zapálit svíčku pro jednu ze svých bohyň, ať už to je řecká bohyně kouzel Hekaté nebo drag queen Divine. Během samotné inscenace mi ve scénografii hořely svíčky věnované herečce Catherine O'Hara, Divine, a mému dědečkovi. K Harrisu Glennu Milsteadovi alias Divine z kultovních filmů Johna Waterse⁸ se v inscenaci vztahuji hned několikrát, když za ni zapaluji svíčku, mluvím o ní během powerpointové prezentace, recituji o ní báseň, kterou jsem složil společně s kamarádkou Haleigh u jejího hrobu v Baltimoru, nebo jí věnuji číslo na píseň od Anohni pojmenovanou po ní. Jde o vědomou práci s intertextualitou, kterou je v daném kontextu možno vnímat zároveň jako vyvolávání duchů.

Umělecký okultismus od Hilmy af Klint po Nicka Cavea

Jsou umělkyně a umělci, kteří jako určitý typ nekromancie⁹ popisují celý svůj tvůrčí proces. Hudebník Nick Cave v knize rozhovorů s novinářem Seánem O'Haganem *Faith, Hope and Carnage*¹⁰ popisuje takové „lovení písni“ z jiné dimenze, které se pro něj stává spirituální zejména tehdy, když skládá o svých zesnulých synech. „Když poslouchám své album Ghosteen, mám pocit, jako by ty písni zpíval někdo jiný, a já byl jejich publikum. To album je místo, kde Arthurův duch může najít odpočinek. Jeho duch v tom albu žije, a to nemyslím ani metaforicky, ale doslova. Je těžké to vysvětlit,“ říká legendární australský hudebník, který svůj zármutek dokázal přetavit v transcendentální umělecká díla.

Ať už vnímáme své duchy jakkoli doslovně, zásadní se pro mě stala myšlenka, že umělecká praxe je praxí spirituální. K podobné myšlence skrze své rozličné praxe došlo už spoustu umělců a umělekýň přede mnou. Ve svém teoretickém díle ji rozvíjí například i Carl Gustav Jung, který umění vnímal jako proces vyjádření kolektivního nevědomí a ducha doby.¹¹ Sám jsem si jen během studia

⁸ HELD, Isabelle. *John Waters: Pope of Trash*. New York: DelMonico Books/D.A.P., 2023.

⁹ Nekromancie je forma magie, která se zaměřuje na komunikaci s dušemi zemřelých. Zdroj: LIPSCOMB, Suzannah. *A History of Magic, Witchcraft and the Occult*. Dorling Kindersley, 2020.

¹⁰ CAVE, Nick, O'HAGAN, Sean. *Faith, Hope and Carnage*. Spojené království: Canongate Books, 2022.

¹¹ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. Překlad: PLOCEK, Karel. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994.

prošel obdobími, kdy jsem zapomněl, proč vlastně tvořím, pochyboval, nebo se nechal zvíkat vnitřními démony a sabotéry, kteří mi říkali, že na to nemám, že je bezpečnější nedělat nic.

I díky vědomé práci s rituály z ezoterických a spirituálních praxí jsem našel cestu zpět k vnitřnímu zdroji kreativity, který jsem zároveň přestal vnímat méně jako svůj vlastní, nýbrž více jako dialog s něčím, co mě přesahuje. Zmiňované praxe jsou v inscenaci i následné instalaci diplomové práce prezentovány s velkou dávkou nadsázky a humoru, ale zároveň s naprostou vážností. Dynamickému ohledávání této hranice nahrává samotná forma dragu, která vždy ze své podstaty satirizuje genderové normy, ale zároveň performerstvu poskytuje možnost svobodnějšího vyjádření k různým tématům, která mohou být citlivá i kontroverzní. Možná právě proto, že jsou slova drag queen vnímána s určitou nadsázkou, jakoby vycházely z grandiózní fiktivní osoby, může si na pódiu dovolit více, než v běžném životě. V mé inscenaci to vypadá konkrétně například tak, že vedu rozhovor se svým „vnitřním sabotérem“, kterého reprezentuje mnou malovaný nahý portrét Just Karen v nadživotní velikosti. Skrze tento prostředek mohu humorně adresovat své vlastní nejistoty, a ručně malovaný obraz zároveň nabývá duchovního rozměru.

O protínání okultních a uměleckých praxí píše Pam Grossman v knize *Magic Maker*. Odkazuje na antropologické studie i biografii a praxe umělkyní a umělců, kteří různými technikami vyvolávali duchy, nebo jen byli nějakým způsobem otevření magickému myšlení. Někteří umělci, které Grossman zmiňuje, do své praxe zapracovali okultní praktiky explicitně. Básnířka Sylvia Plath psala básně svému otci skrze Ouija desku, Hilma af Klint zase pořádala okultní večery, na kterých společně s přítelkyněmi malovaly spirituálně laděné automatické obrazy. David Bowie se vztahoval k různým spirituálním tradicím včetně buddhismu, ale fascinoval ho i okultismus – v písni „Quicksand“ (1971) přímo jmenuje Aleistera Crowleyho, vlivnou a kontroverzní postavu britského okultismu z přelomu dvacátého století.¹² Uměleckou praxi Davida Bowieho definuje stejně tak pestré ohledávání identity, ke kterému využívá kostýmů, make-upu, hudby a storytellingu. Toto unikátní spojení je v řadě ohledů podobné dragu. Můžeme ho ostatně připsat výrazně starší tradici známé už od starověkých domorodých kultur, ve kterých byli queer a trans lidé vnímáni jako šamané se specifickým napojením na duchovní sféru a magické schopnosti.¹³

Konkrétní příklady takových kultur můžeme najít například v knize *Living the Spirit: A Gay American Indian Anthology*: „Kmen Mohave nazýval své transvestity *alyha*, a pořádal pro ně ceremoniální obřady. Když se mladému chlapci ve snu zdálo, že je *alyha*, byl k tomu předurčen.“¹⁴ Následuje exaktní popis přechodového rituálu, kterým je tento osud stvrzen. Rituál zahrnuje

¹² GROSSMAN, Pam. *Magic Maker: The Enchanted Path to Creativity*. Hay House Australia, 2025.

¹³ GOMEZ, Abel R. „Two-Spirit Indigenous Peoples Building on Legacies of Gender Variance.“ Online. Dostupné z: <https://therevealer.org/two-spirit-indigenous-peoples-building-on-legacies-of-gender-variance/>. [Citováno 1.5. 2026]

¹⁴ Gay American Indians. *Living the Spirit: A Gay American Indian Anthology*. Editor: ROSCOE, Will. New York: St. Martin's Press, 1988. Citace z knihy je mým vlastním překladem z angličtiny.

pletení oděvu, zpěv písně a koupel, po které mladou *alyha* převlečou a namalují bílým make-upem dvě místní ženy. Po dokončení rituálu taková osoba žije v sociální roli ženy. Je nutno podotknout, že kniha *Living the Spirit* pochází z osmdesátých let, označení jako „transvestité“ se tedy dnes mohou jevit zastaralé.

Kouzelný tanec mezi absurditou a vážností

Když je člověk v dragu v proudu opravdu dobré show, není těžké cítit stav flow, který může připomínat šamanský tranz. A to i díky důvěře z publika, které se chodí na drag show zasmát, zakřičet si, zapomenout na starosti, někdy si i společně pobřečet a zažít katarzi. Neustálý pohyb mezi smíchem a hloubkou, stupiditou a naprostou vážností je v dragu unikátní. Jako performer i návštěvník jsem zažil spoustu drag večerů, na kterých vtipný drag v kostýmu hamburgeru nebo krabice od čokolády o pár minut později vystřídá intenzivní rozhovor o Palestině nebo útocích na trans komunitu. Slovní spojení „safe space“ se může zdát v dnešní době nadužívané, ale právě toto je pro mě definicí bezpečného místa – prostor, kde se dá během jednoho večera bezpečně prožít v různých odstínech sdílená lidskost, jež je v dnešním politickém klimatu vnímána jako slabost. Společné vytváření a sdílení takových míst je malým krůčkem proti pocitům úzkosti a beznaděje, které v dnešním politickém klimatu zažíváme.

Inscenaci, kterou jsem v rámci diplomové práce vytvořil, považuji za úspěšnou nejen kvůli ohlasům,¹⁵ ale právě i pocitu, že se mi takový prostor za pomoci mnoha ostatních podařilo vytvořit. Paradoxně právě díky „one-woman show“ jsem si naplno uvědomil nezbytnost napojení na komunitu v osobním i profesním životě. Drag queen s mikrofonom v ruce může mít za cíl se nechat sebestředně obdivovat, dát přednášku, rozesmát publikum, dospět k hlubokému spojení i kolektivní katarzi. Myslím si, že na žádném ze zmíněných záměrů není nic špatné, je-li k nim přistupováno vědomě, a zejména jejich neotřelé kombinace mohou poskytovat zajímavý divácký zážitek, který může být niterný i komunitní zároveň. Osobně jako čím dál důležitější vnímám složku smíchu, který přináší nezbytné uvolnění i kapacitu náročnější věci řešit. Drag má dlouhou tradici humoru, který si dovoluje překračovat normy společenské přijatelnosti, jak dokazují například filmy Johna Waterse s Divine v hlavní roli. Ve filmu *Multiple Maniacs* (1970) má Divine sex v kostele, ve filmu *Pink Flamingos* (1972) zase pojídá psí exkrementy, čímž režisér humorným i šokujícím způsobem zkoumá temná zákoutí lidské mysli.¹⁶

Skrze reprízování své diplomové inscenace i další projekty chci pokračovat v ohledávání hranice mezi absurditou a vážností, která je v postmoderním světě velmi tenká. Drag se zdá být pro tento

¹⁵ HOLÝ, Šimon. *Český drag naplno ožívá! Může za to magie?* On-line. Reflex. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/popask/135102/simon-holy-cesky-drag-naplno-oziva-muze-za-to-magie.html> [Citováno 25. 4. 2026].

¹⁶ HELD, Isabelle. *John Waters: Pope of Trash*. New York: DelMonico Books/D.A.P., 2023.

projekt ideálním médiem, jelikož ve své nejlepší podobě do světa okolo sebe vnáší ostrý satirizující pohled, ale i srdečnou radost a naději.

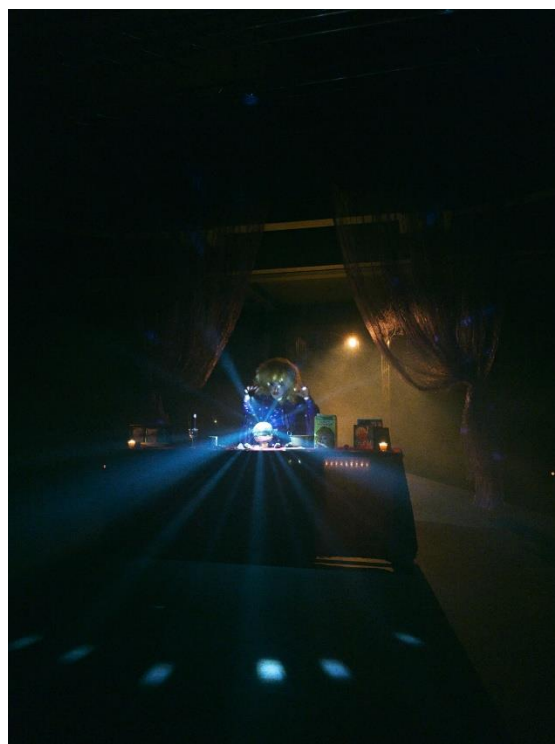

Foto Ondřej Šteco

Seznam literatury

PRESTO, Fay. Kouzla pro děti. Překlad: CIBULKOVÁ, Adriana. Brno: Computer Press, 2003.

BUTLER, Judith. *Undoing Gender*. New York: Routledge, 2004.

VELOUR, Sasha. *The Big Reveal: An Illustrated Manifesto of Drag*. New York: HarperCollins, 2023.

GROSSMAN, Pam. *Magic Maker: The Enchanted Path to Creativity*. Hay House Australia, 2025.

LIPSCOMB, Suzannah. *A History of Magic, Witchcraft and the Occult*. Dorling Kindersley, 2020.

MOINOT, Pierre. *Jana z Arku: Moc a nevinnost*. Překlad: MATĚJŮ, Jitka. Praha: Mladá fronta, 1996.

HELD, Isabelle. *John Waters: Pope of Trash*. New York: DelMonico Books/D.A.P., 2023.

CAVE, Nick, O'HAGAN, Sean. *Faith, Hope and Carnage*. Spojené království: Canongate Books, 2022.

JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. Překlad: PLOCEK, Karel. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1994.

Gay American Indians. *Living the Spirit: A Gay American Indian Anthology*. Editor: ROSCOE, Will. New York: St. Martin's Press, 1988. Citace z knihy je mým vlastním překladem z angličtiny.

FEDERICI, Silvia. *Caliban and Witch*. New York: Autonomedia, 2004.

Internetové zdroje

HOLÝ, Šimon. „Český drag naplono ožívá! Může za to magie?“ On-line. Reflex. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/popraske/135102/simon-holy-cesky-drag-naplno-oziva-muze-za-to-magie.html> [Citováno 25. 4. 2026].

VLADYKA, Karel. *Zlatý holky*. Krátký film, 2022. Online. Dostupné z: https://youtu.be/3Ovuvmie52k?si=3DTZomodauG4F_d. [Citováno 1.5. 2026].

VLADYKA, Karel. *Mladá umělkyně na počátku slibné kariéry*. Krátký film, 2023. Dostupné z: <https://vimeo.com/666375871>. [Citováno 1.5. 2026].

HRNČÍŘ, Martin. „Snímek o queer komunitě dostal milion korun. „Proč filmový fond financuje aktivismus?“ ptá se Klempíř.“ Online. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/film/snimek-o-queer-komunitě-dostal-milion-korun-proc-filmovy-fond-financuje_2604012114_hrc. [Citováno 1.5. 2026]

GOMEZ, Abel R. "Two-Spirit Indigenous Peoples Building on Legacies of Gender Variance."
Online. Dostupné z: <https://therevealer.org/two-spirit-indigenous-peoples-building-on-legacies-of-gender-variance/>. [Citováno 1.5. 2026]

Použité fotografie

ŠTECO, Ondřej. *A Magical Evening with Just Karen*, Venuše ve Švehlovce, Praha, 9.4. 2026.